

Edmond de la Fontaine genannt Dicks (1823-1891)

Quell: Den Edmond de la Fontaine (Dicks) (1823-1891) an der Zäit, wou en zu Réimech gelieft huet, Wikimedia Commons.

1. D'Zäitschrëft forum huet en Interview mat der Madamm Germaine Goetzinger, frëier Direktesch vum Lëtzebuenger Literaturarchiv zu Miersch, iwwert de Lëtzebuenger Schrëftsteller Edmond de la Fontaine gefëiert. Liest fir d'éischt dës eenzel Sätz aus dem Interview. Wat kann een doraus aus dem Personnage Dicks an aus sengen Theaterstécker schlëissen? Diskutéiert doriwwer am klengen Grupp.

Et sinn Texter, déi sozial-historesch vun enger grousser Relevanz sinn a virun allem als solch interessant.

Den Dicks ass deen, dee fir d'éischt Theaterstécker an der lëtzebuergescher Sprooch op d'Bün bruecht a publizéiert huet.

Dem Dicks seng Lidder waren immens populär.

[...] eigentlech eng ganz modern Form vun Theater.

[...] datt all d'Rolle vu Männer gespillt goufen. [...] dat hat mat de Moralvirstellungen ze dinn.

[...] datt den Dicks e gudde Beobachter vun der Gesellschaft war.

Da mécht den Dicks och de Geck mat de Franséischsproochegen, mat der Roll, déi d'Franséisch hei zu Lëtzebuerg spillt [...]

Den Dicks beobacht a beschreift de Leit hir Schwächen.

[Am Stéck *Scholdschäin* weist] den Dicks, wéi staark d'Geld dat perséinlecht Liewe vun de Leit beaflosst oder an eng falsch Richtung drängt [...]

Déi meescht Bünen doe sech allerdéngs schwéier, sech un den Dicks erunzewoen oder si wëllen onbedéngt moderniséieren bzw. aktualiséieren.

2. Liest elo en *Extrait* vum Interview. *Sicht d'Plazen, wou déi eenzel Sätz vun hei uewen driwwer stinn a kuckt, wéi d'Madamm Goetzinger dës Iddien nach weider developéiert huet.*

En Interview mat der Madame Germaine Goetzinger, Direktesch vum Literaturarchiv zu Miersch

forum: Madame Goetzinger, wat mécht haut fir de Lieser nach de Reiz vum Dicks aus? Wat kann een nach aus sengen Texter schöpfen?

Germaine Goetzinger: Schöpfen ass e groust Wuert. Dem Dicks seng Texter – wa mer elo seng Theaterstécker huelen, well hien huet jo och ganz dréchen Texter geschriwwen – si lëschteng souwuel deemools wéi haut. Dat ass ee vun de Reizer, déi vum Dicks sengem Theater ausginn. Si weisen awer och eng Kontrastfolie zu deem, wéi et haut ass. Dat heescht, et kann ee sech z. B. d'Entwécklung am Geschlechterverhältnis ukucken, wéi et deemools op d'Bühn bruecht ginn ass, wat jo e Reflet vun der Wierklechkeet vun deemools wor, a wéi dat sech haut entwéckelt huet. Et sinn also Texter, déi sozial-historesch vun enger grousser Relevanz sinn a virun allem als solch interessant.

Ganz allgemeng gefrot: Wat fir eng Relevanz hunn dem Dicks seng Wierker fir déi lëtzebuergesch Literaturgeschichte?

G. G.: Den Dicks ass deen, dee fir d'éischt Theaterstécker an der lëtzebuergescher Sprooch op d'Bühn bruecht a publizéiert huet. Dat war bis dohinner net de Fall. Allgemeng waren nach net vill Texter op Lëtzebuergesch publizéiert ginn. Och dem Dicks seng Lidder waren immens populär. Hie war eigentlech als Komponist oder Liddermécher bekannt, ier hien sech als Theaterauteur e Numm gemach huet. Dat ass schon e grouse Schrëtt Richtung Nationalliteratur, wann een

dëse Begrëff wëll gebrauchen. Datt elo Texter op lëtzebuergesch op d'Bühn bruecht goufen an eng grouss Resonanz fonnt hunn, mierkt een och un den Zeitungskritiken vun där Zäit. De Philippe

---

Mir wollten net higoen an den Dicks weiderhin op e Sockel stellen, ehrfürchtég virun him nidderknéien, mä wierklech probéieren, sachlech de Personnage ze erfassen a senger Zäit an a senger Wierkungsgeschicht.

Funck schreiw am *Courrier du Grand-Duché*, hie wär stolz gewiescht an hätt eppes wéi „un véritable petit bonheur national“ gespuert. Och d'*Trier'sche Zeitung* huet sech Gedanke gemach, firwat zu Lëtzebuerg d'Sprooch erhale blouwe, während si och emol eng ganz ähnlech Sprooch haten, déi et awer elo net méi gëtt.

Dee Moment fannen d'Leit sech an hirer Sprooch op der Bühn erëm, an den Dicks léisst zum Schluss vu sengem éischte Stéck, dem *Scholtschein*, d'Marë op de Proscenium goen an direkt zum Public schwätzen – eigentlech eng ganz modern Form vun Theater.

Huolt ons alt nèt ze strèng erduréich. Ze scharefkritizéiert nèt

Dât äscht Stéck, wât zu Letzeburéich Op onnst Dëitsch opgefert gët. Mè hä' dir fléicht èng Gretz Plesëer – Ewë mir et ze hoffé wo'n – Dan as et nèt fir d'lëschte Këer, Das mir iech gudden Owent so'n.

Et ass eng schéi Kommunikatioun mam Public; et besteet e Konsens, datt d'Leit och gären Texter op lëtzebuergesch op der Bühn hätten. Wat se bis dohinner gebuede kritt hunn, waren éischter ganz moer Stécker vu Wanderbühnen.

Et ass och schued, datt deemools nach keng Fraen duerften Theater a Lëtzebuerg Veräiner spillen.

G. G.: Natierlech ass dat schued. Di meescht Leit wëssen net, datt all d'Rolle vu Männer gespilt goufen. Den Dicks selwer, dat ass beluecht, wär frou gewiescht, wann d'gesellschaftlech Konventiounen Lëtzebuerg Fraen op der Bühn zougelooss hätten. Hien huet dat net méi erlieft, oder net méi bewosst. Et existéiert awer eng Theaterkritik iwuer *Den Här an d'Madame Tullepant* 1886 zu Dikrech, wou Frae musse matgespillt hunn, well de Rezensent schreift, de jonke Männer wär quasi d'Häerz am Leif geplätzt, wou se déi schéi Sporanstëmm op der Bühn héieren hätten. Eréischt wou den Dicks dout war, huet d'*Union dramatique* fir d'éischt Fraen op d'Bühn geholl. Just déi auslännesch Wanderbühnen hate bos dohinn Fraen derbei. D'Lëtzebuerg Theaterveräiner hunn et net gewot, dat hat mat de Moralvirstellungen ze dinn. Eng Schauspillerin ass deemools als net

Quell: forum, Dezember 2009, S.17 ff, gekierzt. De ganzen Artikel fënnt een hei: https://www.forum.lu/wp-content/uploads/2015/11/6709_292_Goetzinger.pdf

ganz moralesch oder als liichtlieweg ugesi ginn.

Dir sot op RTL, datt den Dicks e gudder Beobachter vun der Gesellschaft war. Wéi kann een dat u senge Wierker festmaachen?

G. G.: U senge Charakterzeechnunge vun de Leit, déi hien op d'Bühn bréngt. Intressant beim Dicks sengen Theaterstécker ass, datt et zweeërlee Personnage gëtt. Déi eng hunn Nimm, déi scho gewässermoossen op hire Charakter hindeiten: de Papschossel, oder den Hexentommes, de Sprochmates. Hie gëtt ëmmer de Sprochmates genannt, nee, et ass de Sprochmates, well e permanent a Spréchwierder schwätzt. Déi sympathesch, oft jonk Personnage hunn normal Nimm. Da mécht den Dicks och de Geck mat de Franséischsproochegen, mat der Roll, déi d'Franséisch hei zu Lëtzebuerg spillt, datt d'Leit sech gewässermoosse franséisch Sazriben uneegenen, fir sech selwer opzewäerten.

Den Dicks beobacht a beschreift de Leit hier Schwächen. Hien entlarvt an *Op der Juocht*, wéi déi fein Hären aus der Stad sech opféieren, wann se um Land op d'Juegd ginn. Da weist en, wéi Mariage geschloss ginn, wéi d'Leit net zréckschrecken, fir aus Berechnung iergend e Mariage anzegoen, fir u Geld oder Terrainen ze kommen. An där Hisücht ass den Dicks een, deen eigentlech op d'Recht vun de jonke Leit op sexuell Erfüllung an op de Choix vun hire Partenairen hiweist, wat déi Zäit absolut net selbstverständlech war.

Wat fir e Kaméidistéck vum Dicks gefällt Iech am beschten a firwat giff Dir dëst de Lieser recommandéieren?

G. G.: Ech fannen dat éischt Stéck *Scholt-schein* ganz flott an ofgeronnt. Fir mech ass et interessant, well do e.a. de Mariage thematiséiert gëtt, well den Dicks weist, wéi staark d'Geld dat perséinlecht Liewe vun de Leit beaflosst oder an eng falsch Richtung drängt, well et en Theaterstéck ass, dat sech flott op der Bühn presentéiert, well een e Personnage wéi de Papschossel huet, iwwert déi ee gutt ka laachen. Dat ass jo eng vum Dicks sengen Techniken, datt ee ka schadenfroh sinn, wann z.B. de geckegen ale Freier entlarvt gëtt, well hie mengt, hie kéint sech nach e jonkt Dickelchen erunzéien. Di meescht Bühnen doen sech allerdéngs schwéier, sech un den Dicks erunzewoen oder si wëllen onbedengt moderniséieren bzw. aktualiséieren. Et gëtt awer nach eng Theatertrupp, déi vill Dicks opféiert: de Weeltzer Gesang. Déi hu wierklech eng Traditioun vum Dickstheater. Dëst Joer stong *Den Här an d'Madam Tullepant* um Programm. Sie bidden zum Ofschloss vun der Ausstellung, de 27. an den 28. Mäerz en traditionellen Dicks-Programm, op deen ech Iech haut schon alueden.

Villmools Merci fir dëst Gespréich. ♦

(17.11.2009/KF/LH)

Quell: forum, Dezember 2009, S.17 ff, gekierzt. De ganzen Artikel fënnt een hei: https://www.forum.lu/wp-content/uploads/2015/11/6709_292_Goetzing.pdf

3. Liest den Text iwwert dem Dicks an notéiert dräi Informatiounen, déi Dir interessant fannt. Diskutéiert duerno doriwwer mat Ärem Noper oder Ärer Nopesch.

Den Edmond de la Fontaine oder Dicks, nieft dem Michel Rodange an dem Michel Lentz ee vun de grouse Lëtzebuenger Nationaldichter, ass als Begrënner vum Lëtzebuenger Theater an d'Literaturgeschicht agaangen. Säin éischt Stéck, *De Scholdschäin*, dat 1855 am Cercle op der Plëss uropgeféiert gouf, hat enorme Succès. Seng Première gëllt als Gebuertsstonn vum Lëtzebuenger Theater. Säi bekanntst Stéck ass *D'Mumm Séis*, dat och 1855 uropgeféiert gouf. Den Dicks selwer huet et op Däitsch iwwersat. Et handelt sech ëm e Koméidistéck an engem Akt, mat Gesank. Besonnesch bekannt sinn d'Lidder *Ech sinn de groussen Hexemeeschter* an *Et wor eemol e Kanonéier*, déi den Dicks selwer komponéiert huet an déi zu richtege Volleklidder gi sinn.

1. ....
2. ....
3. ....

4. *Sicht a lauschtert d'Lidder De groussen Hexemeeschter an Et wor eemol e Kanonéier*

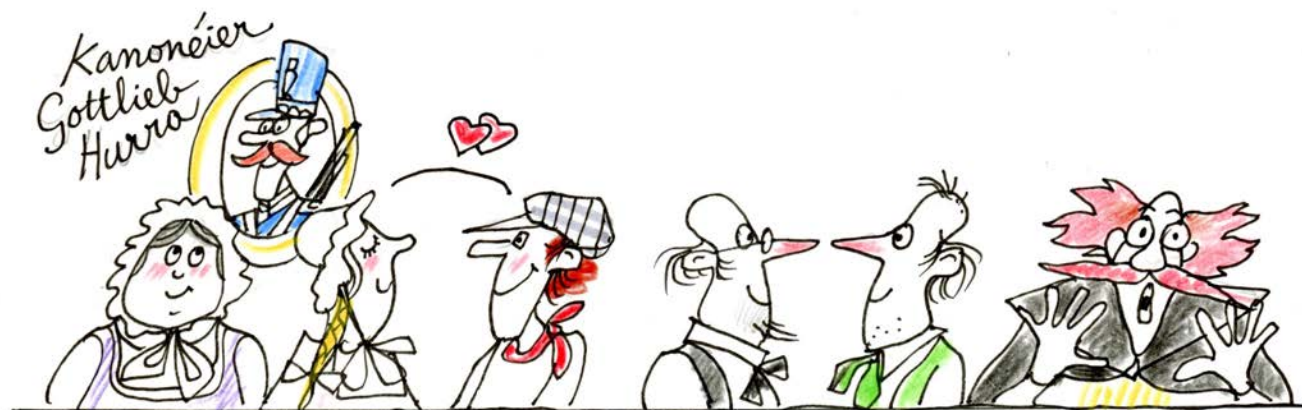
5. *Liest elo de Resumé vum Dicks sengem Theaterstéck „D'Mumm Séis“. Kuckt d'Illustratioun a completéiert se mat den Nimm vun de Personnagen aus dem Stéck.*

An der *Mumm Séis* geet et ëm d'Séis, eng Wäschfra, an hir Niess, d'Kättéi. D'Kättéi ass an de Péiter verléift. Allerdéngs wëllt der Mumm Séis hiren Noper, de Sprochmates, datt säi Jong sech mam Kättéi bestit. Den Hexentommes huet et op der Mumm Séis hiert Verméigen ofgesinn a géif dofir gär d'Séis bestueden. Den Hexentommes an de Sprochmates dinn sech elo zesummen, fir hir Ziler ze erreechen. Den Hexentommes spillt dem Kanonéier Gottlieb Hurra, enger fréierer Léift vum Séis, säi Geesch, fir dem Séis Angscht ze maachen. Duerno wëllt hien als Retter virun deem vermeintleche Geesch optrieden an esou erreechen, datt d'Séis sech mat him bestit. De Sprochmates kritt awer e schlecht Gewëssen a gëtt um Enn alles zou. Zu gudder Lescht kann d'Kättéi säi Péiter da bestueden.

D'Mumm Séis vum Dicks

©Collection CNL

6. Liest a lauschtert déi éischt Säite vum Theaterstéck.

D'MUMM SÉIS ODER DE GEESCHT

Koméidistéck an engem Akt
Text a Musek vum Dicks

PERSOUNEN

D'MUMM SÉIS, eng Wäschesch.
D'KÄTTÉI, der Mumm Séis hir Niess.
DE PÉITER, dem Kättéi säi Freier.
DE SPROCHMATES.
DEN HEXENTOMMES.
D'NOPERSCHAFT.

D'Saach dréit sech zou a Clausen, am Joer 1750.

De Koméidi stellt d'Stuff vun enger Wäschesch vir. Am Fong eng Dier, déi an e Gank féiert. Lénks eng Niewendier. Zweek Kéiskierf, en eidelen an een, wou gewäscht Gezei dran ass, zweek Dëscher, e puer Still, e Kamäin oder eng Kréibänk, op där Tasen, Gubbelien etc. stinn.

1. OPTRËTT

D'KÄTTÉI, DE SPROCHMATES, DEN HEXENTOMMES.

(D'Kättéi sëtzt op engem Stull ze strécken; déi aner zwee kommen eran.)

DE SPROCHMATES   Wéi ass 't, Kättéi, mäi Schatz? Ass d'Mumm Séis doheem?

D'KÄTTÉI (am   Verzeit mer, neen, s'ass um Buer. Soll ech se ruffe goen?
Opstoen)

DE SPROCHMATES   Du hues méi jonk Been ewéi den Tommes an ech; laf, mäin Engel!

(D'Kättéi geet, de Mates an den Tommes kucken em no.)

Koméidistéck (n) = Theaterstéck (n)
Kréibänk (f) = Regal (n)
Gubbeli (m) = Becher (m) (vu fr. gobelet)
iewel, ower = awer
Mouk (f) = gespuerte Suen
Zerjant (m) = Sergeant (m)

2. OPTRËTT

DE SPROCHMATES, DEN HEXENTOMMES.

- DEN HEXENTOMMES Esou e schéint jonkt Meedchen ass iewel eppes Appétiteches.
- DE SPROCHMATES Exkisi (*Excusez*), seet de Fransous. De Wollef verléiert seng Hoer, iewel seng Naupen net. Denk un d'Mumm Séis!
- DEN HEXENTOMMES 't muss ee wuel. S'ass iewel rosen zeideg.
- DE SPROCHMATES Alles vergeet, ewéi d'Waasserzoppen net.
- DEN HEXENTOMMES Soll se da wierklech net gemierkt hunn, dass ech de Geesch sinn?
- DE SPROCHMATES Kommang (*Comment*)?, seet de Fransous. Dee gréisste Luuss ass de Fuuss, an dee gëtt nach bedrunn.
- DEN HEXENTOMMES Mates, 't muss een iewel och gestoen, déi Saach ass reng gestiicht.
- DE SPROCHMATES Ech wor zu Paräis, an nach ewell zwou Stonnen hanner Paräis, mä ech hunn allzäit fonnt, dass et wouer ass, wéi de Fransous seet: 't ass näischt esou reng gestiicht, 't kënnst un d'Dageslicht.
- DEN HEXENTOMMES A wat läit dann drun, wann et geschitt ass?
- DE SPROCHMATES Enger geschitter Saach ass näischt ofzebruechen; ower, wann een et bedenkt, dann ass e gutt Gewëssen dat bescht Kappkëssen. Ewell, wéi ee sech säi Bett mécht, esou schléift een. Wi, wi (*Oui, oui*) seet de Fransous.
- DEN HEXENTOMMES 't ass nach wuel elo Zäit, vum Gewëssen ze rieden. Wat ass dann un där ganzer Affär? Do ass en aalt tozegt Meedchen, dat heescht Mumm Séis. 't huet eng Mouk, déi kengem Mënschen eppes notzt, an déi ech gutt brauche kéint; 't huet e Gaart, an deem nëmmen Onkraut wüsst, an deem dir zënter zwanzeg Joer de Mond wässereg mécht; 't huet eng schéin Niess, déi sech rosegier bestuede géif, an déi dengem eelste Jong grad senger Saach wär. Ower, d'Mouk wëllt et net ënner d'Leit bréngen, de Gaart net verkafen an d'Niess net koppeléieren. All éierleche Mënsch muss sech jo iwuer esou eppes ophalen. Duerfir sinn ech och bei dech komm, an ech sot der: Mates, weess de wat? Elo zéie mer där Aler eng onschëlleg Grenat. Ech maachen, ewéi wann hiren ale Freier, du weess, den Zerjant Hurra, als Geesch an hirem Haus erëmkéim; als Geesch, deem ech, wuelverstanen, ganz eleng erléise kann. Du bass deem éischte Fanger nom Daum bei der Mumm Séis; se kënnst dech froen, wat ze maache wär, an da sees d'er, keen aneren ewéi ech kéint er hëllef. D'Angscht bréngt se sou wäit, datt se sech mat mer bestuede muss. An ass dat geschitt, dann hunn ech d'Mouk, du kriss de Gaart, an däi Jong d'Niess.

Quell: Dicks/Edmond de la Fontaine: Mumm Séis. Un déi nei Schreifweis ugepasst.

7. Informéiert Iech iwwert de Film *Mumm Sweet Mumm aus dem Joer 1989*. Sicht nach weider Informatiounen iwwert den Dicks an deelt se mat der Klass.

